

Paardenbloemen bekeken

Paardenbloemen kent iedereen, toch? Kinderen leren al jong om te spelen met de pluisjes en zelfs op de meest stenige plekjes in de stad weet een paardenbloem zich nog te handhaven. Eigenlijk lijden paardenbloemen een beetje onder hun bekendheid, want haast niemand kijkt serieus naar deze bijzondere planten.

Juist die doodgewone paardenbloemen hebben nog heel wat niet ontraadselde geheimen. Zelfs doorgewinterde floristen behandelen paardenbloemen vaak als stiefkind van de Nederlandse flora. Een beetje vreemd want paardenbloemen vormen een flinke uitdaging voor degene die goed wil kijken. Hoewel het uiterlijk van een afstandje hetzelfde lijkt zijn de standplaatsen van paardenbloemen heel verschillend, ook zijn er verschillen in de vorm van het omwindsel, de beharing en de insnijdingen in het blad. Op grond van die verschillen worden paardenbloemen

Tekst: Machteld Klees m.m.v. Karst Meijer en Erik van den Ham
Foto's: Wolverlei/Martin Stevens

Aan een kier tussen de stenen heeft een paardenbloem al genoeg om te groeien

gegroepeerd in secties, daarbinnen verdeeld in microsoorten.

Secties

De eerste die in Nederland intensief naar paardenbloemen ging kijken was prof. dr. J.L. van Soest (1898-1983). Hij was geen bioloog van zijn vak maar een zeer ervaren florist die in zijn vrije tijd begon met het inventariseren van de vormenrijkdom van paardenbloemen. Ook ontwikkelde hij de indeling van plantengeografische districten in Nederland. Om enigszins orde in de veelvormigheid van paardenbloemen te scheppen, begon hij ze te rangschikken in secties. Soms verwijst zo'n sectie naar de groeiplek, bijvoorbeeld schraallandpaardenbloem of moeraspaardenbloem. Om paardenbloemen uit elkaar te houden zijn een aantal kenmerken belangrijk. Daarbij gaat het om de kleur van de stijlen, verschillen in de omwindselblaadjes, een kale of behaarde bloemstengel en de bladeren kunnen meer of minder ingesnedden zijn.

Op zoek in de tuin

Paardenbloemen zijn heel waardevol voor de biodiversiteit. Laat ze in de tuin zoveel mogelijk tot bloei komen en kijk eens of je verschillende microsoorten kunt vinden. In tuinen kunnen wel 25 paardenbloemen uit 4 secties groeien. Als je naar paardenbloemen kijkt, let dan allereerst eens op het omwindsel. Een handige algemene stelregel is dat, als het omwindsel van de bloeiende plant naar beneden hangt, je met een algemene sectie te maken hebt. Als het omwindsel afstaand of aanliggend is, heb je met een zeldzamer sectie te maken.

Let op de omwindselblaadjes

Op de onderaan genoemde website staan determinatiesleutels voor de verschillende secties.

Uitzondering op de regel

Dat er bij paardenbloemen zoveel microsoorten voorkomen heeft te maken met hun bijzondere voortplanting. Iedereen kent wel de fraaie pluizebollen. Aan elk pluiseje hangt een zaadje. Dankzij het pluiseje wordt het zaad met de wind verspreid, zodoende kan het overal terecht komen. Met dat zaad en de voortplanting van paardenbloemen is iets bijzonders aan de hand. Paardenbloemen planten zich ongeslachtelijk (apomictisch) voort, er wordt dus vruchtbaar zaad gevormd zonder dat de eicellen bevrucht zijn. Heel af en toe vindt toch geslachtelijke voortplanting plaats. Vervolgens worden die eigenschappen onveranderd, want ongeslachtelijk, doorgegeven. Op zo'n moment kan dus een nieuwe microsoort ontstaan.

Kruisbestuiving komt in de plantenwereld veel voor. Paardenbloemen zijn dus, ondanks hun apomictie, heel succesvol in het creëren van veel diversiteit. De spreekwoordelijke uitzondering op de regel.

Insectenbezoek

Strikt genomen heeft paardenbloem helemaal geen stuifmeel en nectar nodig, omdat er geen of zelden bestuiving plaatsvindt. Toch leveren paardenbloemen veel stuifmeel en zijn zeer aantrekkelijk voor insecten. De alomtegenwoordigheid en vroege bloei dragen daar ook aan bij. Paardenbloemen spelen dan ook een belangrijke rol in de biodiversiteit. In weilanden bijvoorbeeld, zijn de insecten die paardenbloemen

bezoeken op hun beurt weer onmisbaar als voedsel voor de kuikens van weidevogels zoals de grutto. Wilde bijen, hommels, honingbijen, vlinders, kevers, je kunt ze allemaal op paardenbloemen aantreffen. Hoewel z'n naam anders doet vermoeden bezoekt de paardenbloembij (*Andrena humilis*) behalve paardenbloemen ook andere gele composieten.

Een bezoekende asbij

Paardenbloemenrubber

Al het natuurrubber in de wereld komt van een boomsoort, de rubberboom (*Hevea brasiliensis*). Rubber wordt overal in gebruikt, van autobanden tot elastiekjes. De grote afhankelijkheid van alleen rubberboom maakt de productie kwetsbaar, bijvoorbeeld door schimmels. Al heel lang is daarom gezocht naar een alternatief. Al

snel werd daarbij gekeken naar het melksap van paardenbloemen. De Russische paardenbloem *Taraxacum kok-saghyz* bleek een goede kandidaat. In de Tweede Wereldoorlog produceerde Rusland al paardenbloemrubber, maar dit kon de concurrentie met de rubberboom niet aan. Bij rubberbomen wordt de latex direct afgetapt, bij paardenbloemen moet het uit de

wortels vrijgemaakt worden. Ook is de opbrengst veel lager. Toch is recent binnen de Europese Unie een grote studie opgezet naar de haalbaarheid van paardenbloemrubber. Het onderzoek richt zich op een geschikte kweekwijze en veredeling om deze mogelijke rubberleverancier rendabel te krijgen.

Dag van de Paardenbloem

Paardenbloemen zijn nodig aan herwaardering toe. Dat is de reden dat de laatste zondag van april is uitgeroepen tot Nationale Dag van de Paardenbloem. Dit jaar is dat 30 april. Op die dag zal in de Botanische Tuinen in Utrecht uitgebreid aandacht geschonken worden aan paardenbloemen. Ook worden liefhebbers uitgenodigd om zoveel mogelijk paardenbloemfoto's te posten op de Facebookpagina 'Dag van de Paardenbloem'.

Meer informatie:

www.taraxacumnederland.nl. Hier zijn onder meer determinatiesleutels te vinden voor de diverse secties. Facebook: Dag van de Paardenbloem Bij Uitgeverij Noordboek zal in de loop van dit voorjaar de *Veldgids Nederlandse Paardenbloemen* verschijnen.

Russische paardenbloem (Foto: Erik van den Ham)